

מתוך: תורה דרך ארץ - מסכת מכות, בית מאיר תשס"ז, עמ' 229-240

הרב יהודה זולדן

בנית הסוכה - מצוה? (מכות ח ע"א)

- א. מי שחטב עצים לסוכה והרג בשגגה - האם יגלה?
- ב. ברכה בעת עשיית הסוכה: לעשות סוכה, או שהחיינו
- ג. לעשות סוכה - שבועה וכפיית בית דין
- ד. חטיבת עצים לסוכה הכשר מצוה

א. מי שחטב עצים לסוכה והרג בשגגה - האם יגלה?

"בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). המצוה היא לישב בסוכה. כך מציג זאת הרמב"ם בספר המצוות מצות עשה קסח:

שצונו לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג כלם והוא אמרו יתעלה "בסוכות תשבו שבעת ימים".

האם יש מצוה גם במה שקשור להכנתה ועשייתה של הסוכה? במשנה במכות ח ע"א נאמר: "ואשר יבא את רעהו ביער" (דברים יט, ה) ... אבא שאול אומר: מה חטבת עצים רשות אף כל רשות. יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח ב"ד.

חטיבת עצים ביער היא פעולת רשות, ומי שרצח בשגגה במסגרת פעולת רשות גולה. מכאן, שמי שיהרוג בשוגג בעת שיעסוק במצוה, יהיה פטור מגלות, כמו אב המכה את בנו לחנכו לתורה, או רב את תלמידו או שליח בית דין הממלא את תפקידו. על כך נאמר בגמ' שם:

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: ממאי דמחטבת עצים דרשות? דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה, ואפילו הכי אמר רחמנא: ליגלי! אמר ליה: כיון דאם מצא חטוב (אינו חוטב) לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה.

שאלת אותו תלמיד לרבא היתה, אולי גם אם חטב עצים לסוכה או לעצי המערכה שזה מעשה מצוה גם אז יגלה? ותשובת רבא היא שאין מצוה חיובית לחטוב עצים לסוכה ולמערכה, שהרי אם אדם מוצא עצים חטובים הוא יכול להשתמש בהם. בו בזמן שאב או רב המלמדים את בנם או תלמידים תמיד מקיימים מצוה.

הריטב"א (מכות ח ע"א) מסביר שחטיבת עצים לסוכה היא הכשר מצוה, לא המצוה בעצמה, ולכן כל זאת יגלה:

אף כשלא מצא חטוב שהוא צריך לחטוב ולא סגיא בלאו הכי, אין החטיבה ההיא חשובה מצוה, והכשר מצוה בעלמא הוא, ואפילו הידור מצוה אין בזה יותר מבזה. ולאפוקי מאב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו דמפרש תלמודא ואזיל דהתם לעולם איכא מצוה. גם המאירי (סוכה ח ע"א) כותב למסקנה שמי שחטב עצים לסוכה או למערכה והרג, יגלה, מאחר שאם יש לו עצים חטובים אין עליו לחטוב, ואין לראות בחטיבת עצים לסוכה, מצוה בפני עצמה. אך בתוס' שאנץ (מכות ח ע"א) כותב שמכאן יש ללמוד שאם לאדם אין עצים חטובים, והוא חטב עצים לסוכה והרג בשגגה, לא יגלה, על אף שפעולתו היא רק הכשר מצוה. אך נראה שלדברי הריטב"א והמאירי גם אז יגלה, כי כאמור אין זו מצוה שחייבים לקיימה.

ב. ברכה בעת עשיית הסוכה : לעשות סוכה, או שהחיינו

דברינו עד כה עסקו ביחס לאדם שהרג בשגגה בעת שעשה פעולה של הכשר מצוה כמו חטיבת עצים לסוכה, האם הוא פטור מגלות כמו אדם שהרג בעת קיום מצוה, או שבכל זאת עליו לגלות. אבל ברור מכאן שעשיית הסוכה היא הכשר מצוה.

ממקורות אחרים בחז"ל ניתן לכאורה ללמוד שעשיית הסוכה עצמה היא מצוה בפני עצמה. כך נאמר בירושלמי סוכה א, ב (ירושלמי ברכות ט, ג) :

העושה סוכה לעצמו מהו אומר : ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר : לעשות סוכה לשמו. נכנס לישב בה אומר : ברוך אקב"ו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בליל יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין בר בא בשם רב וזמן מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן? רב הושעיה אמר צריך להזכיר זמן. רבי אילא אמר צריך להזכיר זמן. רבי זבידא אמר צריך להזכיר זמן. רבי חיה בר אדא עביד לה שמועה : רבי זעורה רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן.

ע"פ הירושלמי יש לברך בעת עשיית הסוכה, ואף יש הבדל בנוסח הברכה אם אדם בונה את הסוכה לעצמו או לאחרים. בעת הכניסה לסוכה בליל יום טוב ראשון יברך לישב בסוכה, וכן שהחיינו. מאחר וברכת המצוות מגדירה מעשה מצוה, מכאן יש להסיק שע"פ התלמוד ירושלמי יש מצוה חיובית לבנות סוכה ואף לברך על עשייתה. זו היא ברכת המצוות כמו כל מצוה אחרת : אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות סוכה.¹

במקום נוסף, בירושלמי מצינו התייחסות לבניית הסוכה כמצוה. בירושלמי פאה א, א וקידושין א, ז נאמר :

"כבד את ה' מהונך" (משלי ג, ט). ממה את מכבד? משיחנך. מפריש לקט שכחה ופיאה, מפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני וחלה, ועושה סוכה ולולב ושופר ותפילין וציצית ומאכיל את העניים ואת הרעבים ומשקה את הצמאים. אם יש לך את חייב בכל אילו, ואם אין לך אין את חייב באחת מהן.

¹ מנין מטבע הברכה : לעשות סוכה? בפס' : "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" (דברים טז, יג), העשיה מתיחסת לחג עצמו, לא לסוכה. כך כתב בשו"ת חתם סופר חלק ב (יו"ד) סי' רעא (בסופו). אם כי הראי"ה קוק, בבירור הלכה (מכת"י) לסוכה ב ע"א (מופיע לאחר בירור הלכה מסכת סוכה עני' קנז, ובספר טוב רואי לסוכה סי' א), כותב שמפס' זה יש ללמוד שיש מצוה בעצם בנין הסוכה.

יתכן שמטבע הברכה שבתלמוד הירושלמי "לעשות סוכה" בא מהמסופר בספר נחמיה על בניית הסוכות בתחילת בית שני : "וימצאו כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסכות בחג בחדש השביעי. ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת סכות ככתוב" (נחמיה ח, יד-טו). ממני העצים המוזכרים בפסוקים בנו את הסוכות.

"חג" בלשון המקרא הוא קרבן, ועל כן יש להבחין בין לעשות את החג- הקרבן, "חג הסוכות תעשה לך", לבין "לעשות סוכות" בהם יושבים. הבחנה זו מדויקת בלשונות הפסוקים שבעזרא ונחמיה : "ויעשו את חג הסכות ככתוב ועלת יום ביום במספר כמשפט דבר יום ביומו" (עזרא ג, ד). "חג הסוכות" שם הכונה אכן לקרבנות החג. ואילו : "וימצאו כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסכות, בחג בחדש השביעי" (נחמיה ח, יד), שם מדובר על הסוכות אותם בונים בימים בהם מקריבים קרבנות. וכך גם בהמשך : "ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות.... ויעשו חג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט" (נחמיה ח, יז-יח). הם עשו- בנו סוכות, ישבו בסוכות, וכן עשו חג שבעת ימים הקריבהו קרבנות.

החפץ חיים, בביאור הלכה סי' תרנו ד"ה אפילו, מסביר שהאמור בירושלמי: "ועושה סוכה" ולא: "ויושב בסוכה", הוא מאחר:

דהירושלמי אזיל לשיטתו דאיתא שם בברכות פ"ט הלכה ג' העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו לעשות סוכה... הרי דסובר הירושלמי דעשיית המצות הוא מצוה בפני עצמה מדמברך עליה (ועיין במנחות דף מ"ב ע"ב בתוספות דהירושלמי חולק בזה על הגמרא שלנו) ואינו יכול לפטור עצמו במה שיקנה תפילין או סוכה מחבירו במעותיו. ולזה קאמר הירושלמי דענין זה לא חייבתו התורה לעשות בעצמו הסוכה... אם אין לו לא חייבתו התורה בזה לחזור אחר עצים לסוכה וקלף לתפילין וכה"ג אלא קונה במעותיו תפילין ומזוזה שעשו אחרים וכן בסוכה וכל המצות דהעשייה אינה אלא הכשר אבל עצם המצות העשה ללבוש תפילין וכן כה"ג בקיום שאר המצות מזה לא פטרתו התורה כלל שהוא חוב המוטל על גופו.²

לדבריו, ע"פ הירושלמי, אדם שאינו יכול לקנות מכספו עצים לסוכה יהיה פטור מלעשות כן, אם כי אין הוא נפטר מעצם קיום מצות הסוכה, וישב בסוכתו של אחר.³ ברכה בעת עשיית הסוכה מצינו גם בתוספתא, אך זו ברכה אחרת- ברכת השבח. כך נאמר בתוספתא בברכות (ליברמן) ו, ט:

העושה כל המצות מברך עליהן. העושה סוכה לעצמו אומר: ברוך שהגיענו לזמן הזה. נכנס לישב בה אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה. משברך עליה יום ראשון שוב אינו צריך לברך.

בהמשך התוספתא (ברכות ו, י) נאמר שכך יש לעשות גם ביחס למצוות אחרות:

העושה לולב לעצמו אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. כשהוא נוטלו אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו על נטילת לולב. וצריך לברך עליו כל שבעה. העושה ציצית לעצמו אומר ברוך שהחיינו. כשהוא מתעטף אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו להתעטף בציצית. וצריך לברך עליהן בכל יום. העושה תפילין לעצמו אומר: ברוך שהחיינו. כשהוא מניח ברוך אשר קדשנו במצותיו וציונו להניח תפילין. מאימתי מניח בשחרית לא הניח בשחרית מניח כל היום כולו.

תוספתא זו מופיעה בבבלי במספר מקומות (פסחים ז ע"ב; סוכה מו ע"א), ובמקום נוסף, בסיום המובאה מהתוספתא, נאמר משפט השולל את דברי הירושלמי, זאת בעקבות דיון בשאלה האם מברכים על עשיית מצוה כשהנושא המרכזי שם הוא האם מברכים על עשיית ציצית. בגמ' במנחות מב ע"א במהלך הדיון, מוכיחה הגמ' שאין לברך על עשיית ציצית מכך שאין מברכים על עשיית סוכה:

דתניא: העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. בא לישב בה, אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה. ואילו לעשות סוכה לא מברך.

² הרב שמואל וואזנר, שו"ת שבט הלוי, ד סי' סד אינו מקבל את ביאורו של הביאור הלכה לירושלמי, ולפיו פשט הירושלמי מורה שאדם אינו צריך לחזור על הפתחים על מנת שיוכל לקיים מצוה, אם אין לו.

³ בירושלמי ברכות א, ב ובירושלמי שבת א, ב נאמר שרשב"י לא היה מפקסית מתלמודו אפילו לקיום מצוות. על כך שואל הירושלמי: "ולא מודי רבי שמעון בן יוחי שמפקסין לעשות סוכה ולעשות לולב". גם מכאן ניתן ללמוד ששאלה זו היא לפי הירושלמי שהמצוה היא עשיית הסוכה. אך המפרשים שם מסבירים שהכונה היא לישב בסוכה.

במפורש אומרת הגמ' שאין מברכים על עשית הסוכה. המסקנה העולה מהגמ' שם היא שכל מצוה שאין עשייתה גמר המצוה כמו ארבעה מינים, סוכה, ציצית ותפילין, אין מברכים בשעת העשיה אלא ברכת שהחיינו בלבד.

התוספות במנחות מב ע"ב ד"ה אילו, מציין לדברי הירושלמי שהובא לעיל, וכותב שלפנינו מחלוקת תלמודים:

ופרק הרוואה (ירושלמי ברכות ט, ג) מצריך לברך אעשיית ציצית סוכה ותפילין. ובערוך הביאו בערך צץ ג'. וחולק על הש"ס שלנו.

הלכה למעשה, נהגו שלא כירושלמי, ואין לברך על עשית הסוכה, כפי שפסק הרמב"ם בהל' ברכות יא, ח:

כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה, וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון. כיצד? העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפילין או מזוזה אינו מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב או לכתוב תפילין מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר. ואימתי מברך? בשעה שישב בסוכה או כשינענע הלולב או כשישמע קול השופר או כשיתעטף בציצית ובשעת לבישת תפילין ובשעת קביעת מזוזה. אבל אם עשה מעקה מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה, וכן כל כיוצא בזה.⁴

הטור או"ח בסי' תרמא, התייחס אף הוא לדברי הירושלמי:

העושה סוכה לעצמו, אין צריך לברך על עשייתה. אף על גב דגרסינן בירושלמי העושה סוכה לעצמו מברך אקב"ו לעשות סוכה עשאה לחבירו מברך על עשיית סוכה, סמכין אגמרא דידן דקאמר שא"צ לברך על עשייתה.⁵

עם זאת שלא נהוג כירושלמי, מה הטעם לברך בעת עשית המצוה? בספר אור זרוע ח"א - הלכות תפילין סימן תקפג ד"ה בפרק התכלת, מציין למחלוקת התלמודים ועל כך שנוהגים כאמור בבבלי, ומסביר את דברי הירושלמי:

תלמוד ירושלמי פליג אתלמוד דידן דפרק התכלת ולא סמכין אלא אתלמוד דידן. וסברת תלמוד ירושלמי דמשום דמצוה לעשות המצוה לשמה, מברך על עשייתה. הברכה בשלב המקדמי בעת הכשרת המצוה, היא בשל העובדה שאכן יש למשל לחטוב את העצים לשם מצות סוכה, ולא לחטוב עצים סתם, ולכן לירושלמי כבר בשלב זה יש לברך. הרב ירוחם פישל פערלא (מובא אצל: הרב צבי פסח פרנק, מקראי קדש – סוכה א, עמ' קיא) הסביר שגם לפי הירושלמי עשיית הסוכה איננה מצוה בפני עצמה, אלא משום שהירושלמי סובר שגם על ההכשר וההכנה למצוה יש לברך.

נראה שבתלמודה של ארץ ישראל, גם ההכנה למצוה, הכשרת הכלים למצוה, גם היא חלק מהמצוה, ולכן מברכים גם על כך. בארץ ישראל גם חיי החומר הקשורים לקיומה של מצוה, מקבלים מעמד כחלק מהותי מהמצוה, ועל כן מברכים גם על הכנת המצוה, בו בזמן שבחו"ל רק מעשה המצוה עצמו לא ההכנות אליו, רק הם מתקדשים. בארץ ישראל, המצוה וההכנה לה הם

⁴ ראה גם: שו"ת הרמב"ם סימן קמא.

⁵ הרב עובדיה יוסף, שו"ת יחוה דעת חלק ו סימן מא, מציין לפוסקים נוספים הכותבים שאין אנו פוסקים כירושלמי.

כיחס העץ והפרי, וכפי שהיה אמור להיות בטבע לפני שהאדמה קוללה. "עץ פרי עושה פרי למינהו" (בראשית א, יא) - שיהיה טעם העץ כטעם הפרי (ספרא בחוקותי א, א). "כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית, ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותו" (הראי"ה קוק, אורות התשובה, ו, ז).

כאמור, אין נוהגים כיום גם בארץ ישראל לברך בשעת הכנת המצווה, אלא רק בעת קיומה בפועל, עם זאת שלהלכה נזכר שיש לבנות את הסוכה מיד במוצאי יום כיפור כדי ללכת מחיל אל חיל, "לצאת ממצוה אל מצוה" (שו"ע או"ח סי' תרכד, ה). בעת בניית הסוכה והשמחה שעמה יש לחוש את אותו נעם מיוחד שבעשייה לקראת ימים גדולים: "מובטחים אנו בבירור שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה, וטעם העץ יהיה כטעם הפרי, כי תשוב הארץ מחטאה, ואורחות החיים המעשיים, לא יהיו גורמים לחוץ (=לחצוץ) בעד הנועם האידיאלי, הנתמך בדרכו ע"י אמצעים הגונים, המחזיקים אותו ומוציאים אותו מן הכח אל הפועל (הראי"ה קוק שם).⁶

ג. לעשות סוכה - שבועה וכפיית בית דין

ממקורות נוספים בחז"ל ניתן לראות שישנה התייחסות דוקא לשלב הכנת המצוה. במשנה בשבועות ג, ח נאמר:

נשבע לבטל את המצוה - שלא לעשות סוכה, ושלא ליטול לולב, ושלא להניח תפילין, זו היא שבועה שוא שחייבין על זדונה מכות, ועל שגגתה פטור.

המשנה מציינת שלוש דוגמאות למי שנשבע לבטל מצוה: שלא לעשות סוכה, ושלא ליטול לולב, ושלא להניח תפילין. בלולב ובתפילין שבועתו היא על אופן ביצוע המצוה: שלא ליטול לולב, ושלא להניח תפילין. אין שבועתו על כך שלא יעשה ציצית או תפילין. ואילו ביחס לסוכה מתבקש היה ששבועה על המצוה תהיה: נשבע שלא לישב בסוכה. ואילו הדוגמא במשנה היא: שלא לעשות סוכה. מכאן שיש מצוה בעשית הסוכה והיא שקולה למצוות נטילת לולב והנחת תפילין.

בהבדל שבין נדר לשבועה, מציינת המשנה נדרים ב, ב גם כן את הדוגמאות הללו:

זה חומר בשבועות מבנדרים, וחומר בנדרים מבשבועות. כיצד? אמר קונם סוכה שאני עושה, לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח. בנדרים אסור, בשבועות מותר. שאין נשבעין לעבור על המצות.

גם כאן מופיע אותו עיקרון. לעשות סוכה, אך ליטול לולב ולהניח תפילין. האם מהמשנה בשבועות ובנדרים ניתן ללמוד שאכן יש מצוה עצמית גם לעשות את הסוכה? בגמ' בנדרים טז ע"ב מסביר רבא את המשנה:

אמר רבא: הא דאמר ישיבת סוכה עלי, והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה.

דהיינו ששבועתו או נדרו על עשית הסוכה הכונה לישיבה בסוכה, ואין מעשה מצוה בעצם בניית הסוכה.

גם מהגמ' בכתובות פו ע"א (וכן: חולין קלב ע"ב) ניתן ללמוד שיש מצוה בעשית הסוכה:

אמר ליה רב כהנא לרב פפא, לדידך דאמרת: פריעת בעל חוב מצוה, אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה, מאי? אמר ליה, תנינא: במה דברים אמורים במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו.

⁶ ראה: סוכת קטיף, עמ' 15-16.

"עשה סוכה ואיני עושה" ומכאן שכפית בית דין היא על עצם בנית הסוכה.⁷ אלא שגם שם העיקר הוא שאותו אדם ישב בסוכה. לא נשיג דבר אם יכפו על אותו אדם לבנות סוכה, אך הוא לא ישב בה בימי החג. ועל כן יתכן שגם שם: "עשה סוכה" הכונה היא שישב בסוכה. אך בשאלות דרב אחאי, שאילתא קסט נכתב:

דמחייבין בית ישראל מעבד מטללתא ומיתב בה.

יושם לב: לעשות סוכה, ולשבת בה. הנצי"ב, בהעמק שאלה, שם אות א, מסביר את השאלות: אע"ג דעיקר מצות סוכה היא הישיבה, והעשיה אינה אלא הכנה, מכל מקום יש בה מצוה, באשר הכנה זו כתיבא בתורה ותשובה משאר הכנות דמצוה שאינן כתובין בתורה, ואינה דומה עשית סוכה וכתובת תפילין ומזוזות דכתיב: "וכתבתם", ושמירת מצת מצוה דכתיב: "ושמרתם את המצות".. לאגידת לולב ותקון שופר וכד', שלא נזכרה בהו שום הכנה אלא גוף המצוה.

את המקור להבחנה בין מצוה שהכנתה נזכרת בתורה לבין מצוות שלא נזכר בהם הכנה לומד הנצי"ב מסוגייתנו בגמ' במכות ח ע"א:

מצוה בו יותר מבשלוחו דבהכנה אינו אלא בהכנה המפורשת בתורה... אבל בהכנה שאינה כתובה בתורה כלל לא שייך מצוה בו כלל. ולמדתי הכי מפרש"י מכות דף ח בהא דתנן "ואשר יבוא את רעהו ביער"... ופרש"י ד"ה השתא: "השתא נמי - כי לא מצא חטובה אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה" עכ"ל. הרי דמחלק רש"י בין חטיבת עצים לגוף מעשה הסוכה, דבגוף מעשה הסוכה ודאי מחשב מצוה דאפילו מצא עשוי, מצוה שיעשה בעצמו משום מצוה בו יותר מבשלוחו, מה שאין כן חטיבת עצים דאם מצא חטוב ודאי אינו מצוה.⁸

לכאורה, לדברי הנצי"ב, לא ברור מדוע חטיבת העצים לסוכה איננה נחשבת למצוה, ואילו בנייתם או הנחתם כסכך נחשב לעשיית המצווה, יש לראות את כל הקשור להליך בנית הסוכה כדבר אחד. כמו כן, גם אם אדם מוצא סוכה מוכנה שנבנתה בעבר לשם סוכה, הוא איננו צריך לעשות בה דבר, רק בסוכה שנבנתה שלושים יום לפני החג שלא לשם סוכה צריך לחדש בה משהו? (סוכה ט ע"א; שו"ע או"ח סי' תרלו, א). לא רק זאת, גם סוכת גנב"ך (=גויים, נשים, בהמות, כותים), כשרות, לכתחילה, למרות שעושיהם פטורים מסוכה.

מ"מ העיקרון שאומר הנצי"ב הוא שעיקר מצוות סוכה היא הישיבה בה, ואילו הכנתה היא הכשר מצוה.

ד. חטיבת עצים לסוכה הכשר מצוה

⁷ ביחס ללולב נאמר כאן: "לולב, איני עושה". הריטב"א במכות כב ע"ב מזכיר את הברייתא ומפרשה: "תניא (כתובות פו, א) אמרו לו עשה סוכה ואינו עושה, טול לולב ואינו נוטל, מכין אותו עד שתצא נפשו". אך רש"י בחולין קלב ע"ב גורס: עשה לולב ואיני עושה.

⁸ גם בשו"ת אבני נזר חלק או"ח סימן תנט, אות י-יא, מבין מדברי רש"י כאן שעשיית הסוכה היא מצוה, וכן במשנה בשבועות, ומצין גם לספר תקוני זוהר תיקון שבעין קל"א שם כתוב: "וכל פקודין דעשי' דסוכה ולולב תליין בידין". כאמור לעיל, רש"י הסביר ש"אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה", והנצי"ב הבחין בין חטיבת העצים ובנית הסוכה. יתכן שלפי רש"י עשיית הסוכה היא גם כן הישיבה בה ולא בנייתה, וכפי שרמב"ם בנדרים טז ע"ב הסביר ש"קונם סוכה שאני עושה", הכונה לישיבה בסוכה לא הכנתה.

בחזרה לסוגייתנו במכות ח ע"א. ניתן לומר שרבא האומר שאין מצוה עצמאית לחטוב עצים שהרי ניתן לבנות סוכה מעצים חטובים, סובר אף הוא כגישת הבבלי שאין מברכים על עשית המצוה עד שעושה את הצו האחרון.

אלא שאין הכרח לקשור בין הברכה לבין שלבי המצוה. מחלוקת התלמודים היא בהלכות ברכות, האם יש לברך ברכת המצוות רק בשלב הסופי של קיום המצוה (בבלי), או גם בשלבים המוקדמים בעת הכשרת המצוה (ירושלמי), אך מחלוקת זו איננה נוגדת את ההבנה שהתהליך כולו מעת תחילת הכשרת המצוה עד ביצועה, הוא מצוה או איזשהו חיבור למצוה.

אב שהולך עם בנו לחטוב עצים לשם מצות סוכה, מחנכו בכך למצוות. לא ניתן לראותו כמי שהלך לחטוב עצים לדבר הרשות. אמנם ביחס למצוה עצמה, ברור הוא שעיקרה של המצוה הוא הישיבה בסוכה, אבל גם ההכנות לה הם חלק ממנה. הגמ' בסוכה (ב ע"ב) מסבירה שכונת הפסוק: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלוהיכם" (ויקרא כג, מב), לא בא להורות שבשעה שאדם יושב בסוכה עליו לדעת שהוא אכן יושב בסוכה, אלא ידיעה אחרת: "ההוא ידיעה לדורות היא". רבנו חננאל שם מסביר: "ידיעה לדורות- כלומר הדורות הבאים, כיון שרואין **שעושים סוכות** ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה, שואלין מפני מה עושים כך, ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים". בנית הסוכה, והישיבה בה, תעורר את הילדים, את הדורות הבאים לשאול, מה על טיבה וענינה של המצוה הזאת, ממש כמו בליל הסדר. גם שלב הבניה והעשייה הוא חלק מחינוך הבן למצוות סוכות.

תשובת רבא לאותו תלמיד היתה שהפטור מעונש גלות, הוא רק לעוסק במצוה עצמה, לא בהכשרה לה, על אף שההכנות למצות סוכה גם הם חלק ממצות הסוכה. חטיבת עצים לסוכה היא במעלה גדולה יותר מחטיבת עצים סתם בהיותה הכשר מצוה, אך הפטור מגלות הוא רק למי שעוסק במצוה עצמה.